

Орта күн, кырыкъар ай (август), 13, 2020 жыл
Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

Бизни музика икус-
ствебүзгүй биринчى болуп ес бергүн Минил Алексеевич Балакиев-
ди. Композитор малкъар халыңын ойлайтын-
да 1863 жылда Бештау-
да шаңырый болғанда-
ны таубын Оруслылдан
Исмайил соктанды.
Аланы композитор фор-
тепинода онаганаңданда-
у, таубын асыре күн-
яннаннанда, секирин ту-
руп, сандракыны бла-
лезигинди тесепсендели.

Маданият

Айтыхылы композиторла малкъар жырлары бла мақъамлагыз башык багъя бергенди

Гайдай.

Истемений да ол за-
манды жазылганда ба-
лакиев. Алада болтуз-
тау мақъамны ноталары
«Записки кавказской на-
родной музыки» деген
китабына кийиргенди.
«Ол омакъ, сейрилди та-
бийаттын текеси айбат-
лыгында бла аңа келишиш
жашынаны ариулук-
лары – бары да бирге кө-
леме терен киргендиле.
Ол заманда мен ол се-
зимни уюшы чыгармайга
салыргыз «сүйгөнеге».
Алай да фортепионога
«Ислам»- фантазия жа-
ратылышынды.

Михаил Алексеевич
Могильцында балуу,
дагында жырьмын жыр-
жазынанда мақъамлары
бла. «Эльбус, жарык-
жудулза, жоюн къя-
ла, къар таула, тоюзюн
чинчылла – Кавказ – мен
аны жашап турма-
са...», – дегенди ол за-
манды.

Ол таупу жырларын
жазыган къягъылда –
кавказ музиканы деф-
тери: «Кавказ, 1885, 25
июля. Урусивский аул»
деп белгиленип, бу-
сағында Клин шах-
ара да. П. Чайковски-
ни музейнде турды.
Анда ол: «Мен жырьмын
жырьмагынан таубын
Орусий аулайт. Ол
халынын эсцендин аз-
кетип бағынан ертегиле-
кивас жырларын билген-
леденди. Ала у азы-
да», – деп да къошады.

Насылха, миллети-
бизин атын ол тиоз
жазылды. Жарысуга,
башка шарттарга тер-
текер түбөй келебиз.
Адигейли алым Аскер
Гадагатын, къарапайыл
Къяраланы. Асият жаз-
ғаннан таинама деп, ке-
сини илму ишинде бизни
адамларынын миллет-
лерин ажашхандары. Ол
анга халат болғанынъы-
гы, бизни тархыбызғыз-
туу хатады.

Сөз жырь, тауруху
Эттеланы Исмайлыны

үллү кёллюлюкти этиу иги
тийондо.

1881 жылда Исмайлы
ылны жашы Са-
фар-Алий жазып, Тиф-
лисиде Кавказ окутуу окутуу
материалын для описа-
ния местностей и пле-
мен Кавказа» журнала
орус тибие көчөрюп, «Ерзомек», «Къарашиба-
йай», «Рачикъай», «Со-
сурсук» деген нарт жырь-
лары – Ибрагим болгын-
да – Хамзатын жашы.

«О

музыке горских

гор» татар (1885 ж.)

деген белгилүү ишинде

гемден Акъяланы Ха-
жи-Мирза, Мусукаланы
Танай, Къудайланы Ос-
ман, Этезланы Зулкай.
Анга дөл сыйбызьда уа-
никоючулук Акъяланы
Юсуп ойнаганында.

Гайдайны биресине ай-

ланын, тилмансычылъык
жумушу, жазууланы да
бадыргынан а Орусбай-
ланы Ибрагим болгын-
да бадыргынан радио bla
беспилек.

С. Профофеев Баскан
аузында, Бызынгыда
дик болганды. Сейир-
лик табигыйтабызыгы
къарал, көй жыл алга
байлалада, таууланы
халык чыгармачылыкъыл-
ларды сейриндирин, композитор С. Танеев да
алланганынын эсерленин.
Сосурукъын бла Са-
танайын иослериinden
фольклор материал бла
композитор Николай
Мисиков да хайырлан-
ганды. «Ни кабардий-
чики темес» деп Экин-
чи струнны квартетин
жазындан Алай а олары
«Солтан-Хамити
жырьы» да салынды.

Сергей Рязов (1905-
1983), композитор, уаста-
зас, Совет Союзында
мамандыкка көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Алай да олары
«Макълар жырь» да салынды.

Профофеев. Балакиев. Гайдай.

1903 ойнада жа-

жерленин ёнчелүчөн-
лини башындары Николай
Тульчинский – «Поэмь,
легенды, песни, посло-
вицы, сказки горских та-
тар Нальчикского округа

Сенде – къами, менде –
жыр. Мен жокрекен
жарытама, сен аланы
мудаха десте Билип къын,
жырь болған – ол аты-
да, болмагын – а – жа-
ратында болған жыр-
ланын да жазынды.

Прёле.

оп тиоз теспенуюююн-
сондун был айтады: «Ал
айрилууң мен бир ми-
заманда да көлгөмөнегем.
Жаш адамла төгерек
турул, ортада у – къыз
бла жаш. Ала къобуз
тартытуу көр бири алп-
лаина барадын. Къыз –
акъырын, ёхт, акилтама
дик этиди да, артха
къайт, жеринде, та-
сайда, жаш а терк кы-
мыздайы, жигитлигин,
тауеклигин, да
түштүү...» 1946 жылда уа-
«Макълар жырь» деген сим-
фониканын.

Композитор Юрий
Чикбас из сиргион-
ден къытхан жылалы-
да болганды мында.
Халык жыларында анга
Оттарларын Омар айт-
ханды, тартыуларында
уа Казыяланын. Билал
сокъындарды. Ол алани
хайырланын, «Үөртөрү
фантазия» симфониканы
жазынды. Анда «Минги тау»
деп «Гала-лау» деген жыларын
макъамларын эшигире-
бүлүккү.

Юрий Чикбас дагыда-
бирикни малкъар сим-
фониянда көлгөмөнегем.
Биринчи концерт да олтун-
дикти да, жүнүк-ахыл-
туу – ахыл да кесин скрипкор-
да. Жарытама да жазын-
ды да ол жаңыртти. Баргын
жеринде, тау жана кызын-
да жазынды.

Макъалар аузында 1913
жылда келген Вильгельм
Прёле көлгөмөнегем.
Михаил Петрович Гайдай
1924 жылда болғанда.
Макъаларда. Жюз-
дике жукуу таулы жырь
бла мақъамын жазып
алгында ол заманда.
Аланы аラларында
масхара, къашыра, къын-
да болды да бардына. Хар-
бий чыгармаларын, тенесу-
леу мақъамын иослериinden
номерле жалынан, тенесу-
леу мақъамын, жигитлигии-
нан, жырьмагынан, жырь-
ланын да дегендей.

Макъалар аузында 1913
жылда келген Вильгельм
Прёле XX эмиониро-
лалында. Будастане-
чи чыктын журналда «Га-
палау», «Къанамат»,
«Ильяс», «Солтан», «Ма-
жир», «Жёрмэ» деген ти-
спесүндеринде. Башкын-
дарынан да көлгөмөнегем.
Макъалар тиоз теспенуюююн-
сондун да жазынды.

Сергей Профофеев
А сияттын къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сергей Профофеев
А къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Мусукаланы Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазынды.

Сакинат.

атады, аттапы деге-
рингенде көл республика-
каларда музика культу-
раны айынчулук тибинин
тапшынан. Къын-
ынгылганын жырь-
ланын да жазы

